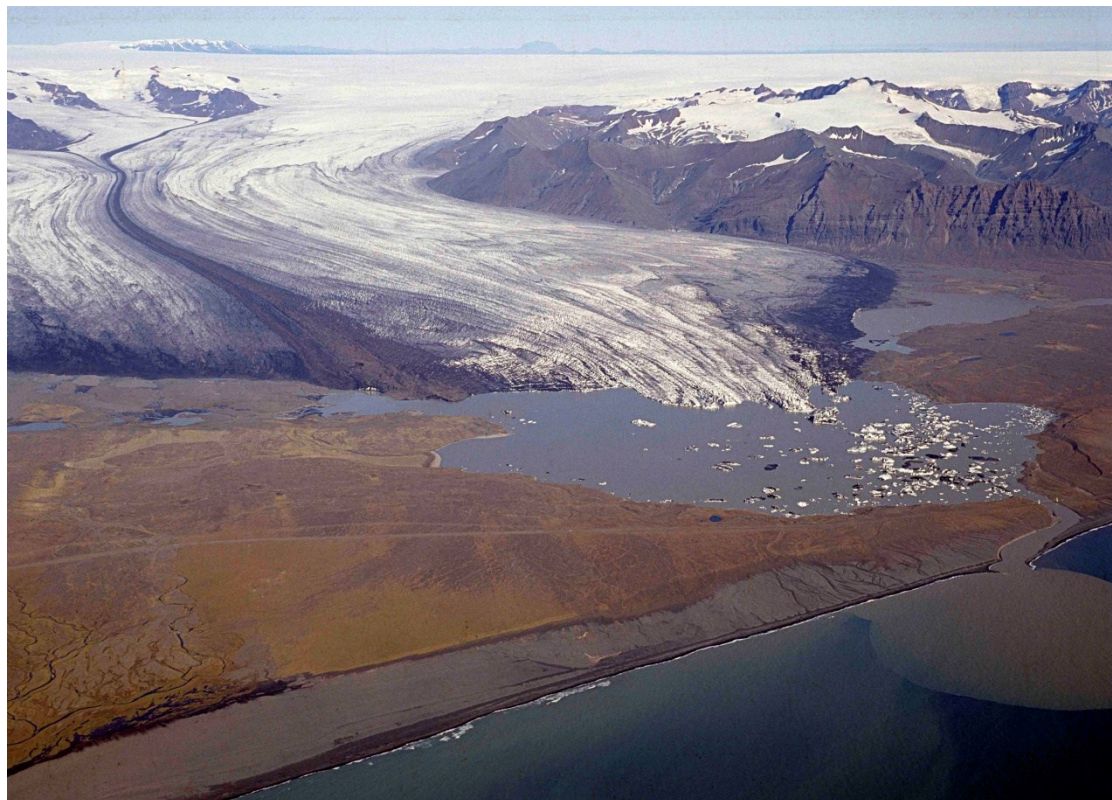

Jökulvötn og samgöngur: Horft til framtíðar

**Þorsteinn Þorsteinsson, Oddur Sigurðsson, Tómas Jóhannesson,
Philippe Crochet, Bergur Einarsson, Matthew Roberts, Gunnar Sigurðsson**

Veðurstofu Íslands

Þjórsárkvíslar flæmast frá Hofsjökli

Nýleg loftslagsverkefni á vegum Veðurstofunnar og samstarfsaðila (2007-2011):

Climate and Energy Systems (CES)

Norrænt rannsóknaverkefni – áhrif loftslagsbreytinga á endurnýjanlega orkugjafa á Norðurlöndum. Áhersla á tímabilið 2021-2050.

Íslenskt systurverkefni (2008-2012):

Loftslagsbreytingar og áhrif þeirra á orkukerfi og samgöngur (LOKS)

Loftslagsbreytingar og áhrif þeirra á orkukerfi og samgöngur (LOKS):

Veðurfar: Niðurvörðun valinna sviðsmynda veðurfarsbreytinga á fyrri hluta 21. aldar, greining og túlkun, m.a. með tilliti til aftakaatburða.

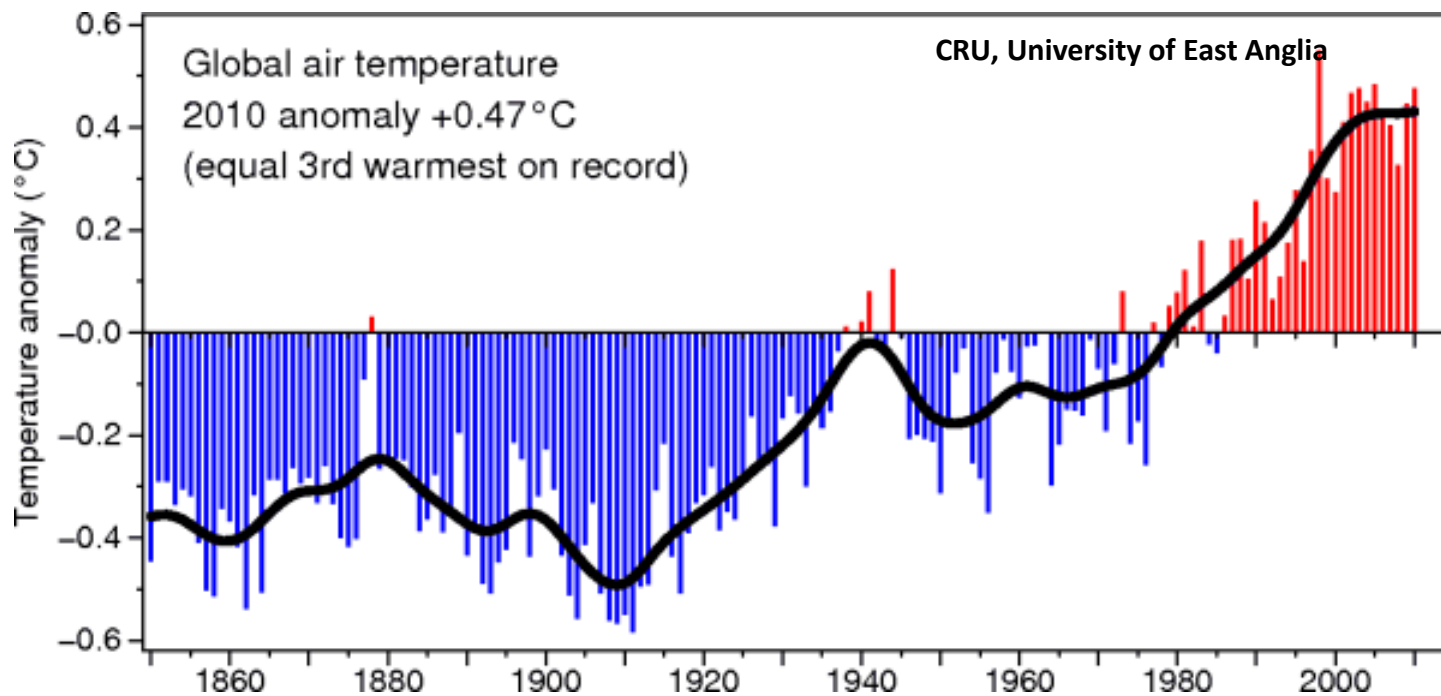
Vatnafar: Nýtt afrennsliskort af Íslandi.
Vatnafarskeyrslur fyrir sviðsmyndir veðurfars.

Tímaraðir: Svæðisbundinn breytileiki í veðurfari og vatnafari á 20. öld.
Greining á endurkomutíma ofviðra og flóða í hlýnandi veðurfari.

Jöklabreytingar: Líkanreikningar á afkomu jökla og afrennsli til aldarloka.
Fylgst með breytingum á jökuljöðrum og farvegum jökulfljóta.

Samgöngur og orkukerfi: Afrennslisbreytingar til virkjana – kerfisathuganir til að meta áhrif á orkuframleiðslu.
Nýjar rennslisleiðir og breytt álag á vegi og brýr.
Breyttir flóðahættir (leysingarflóð, jökulhlaup).

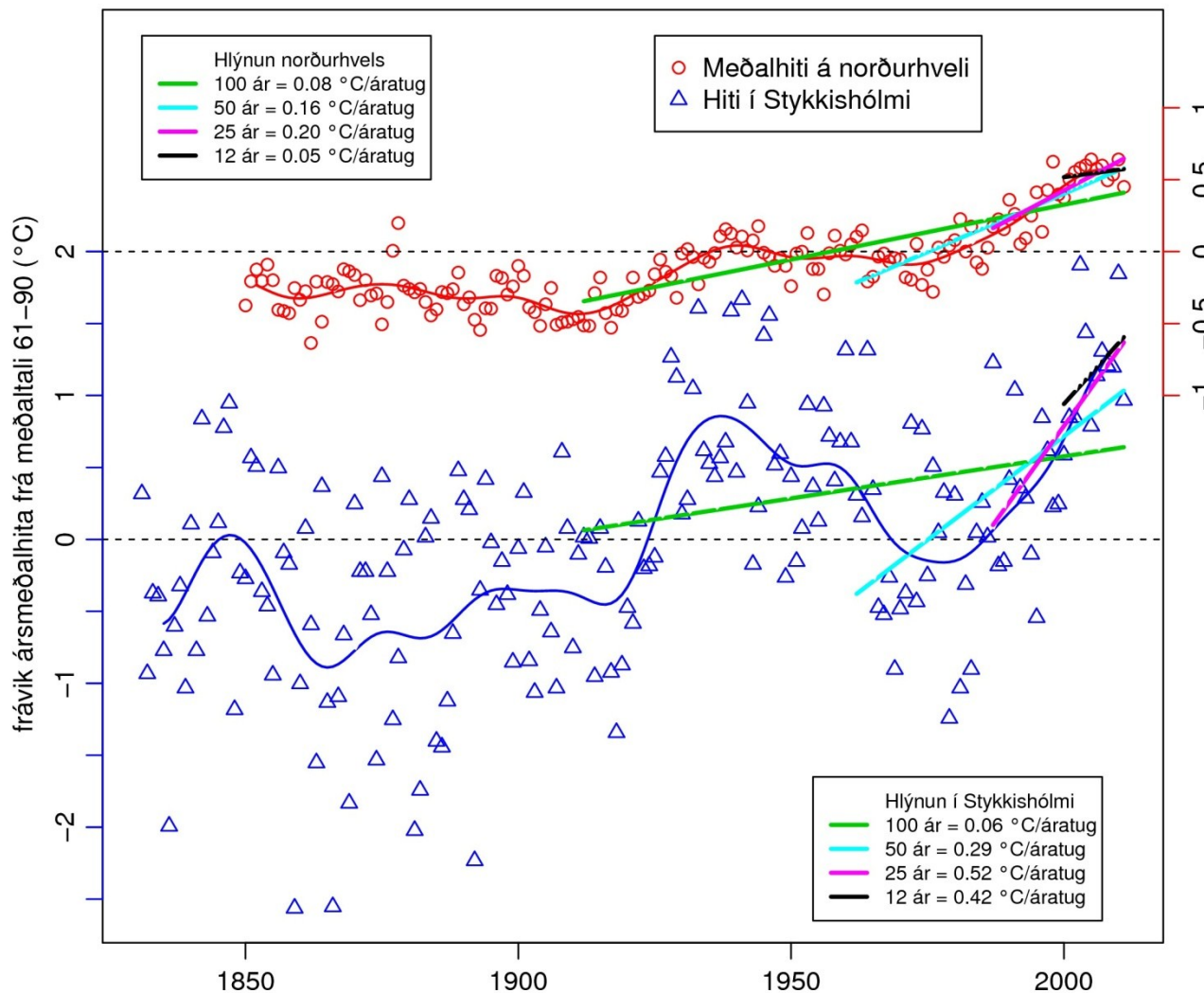
Hnatthlýnun frá 1850

2010 and 2003 jöfn í þriðja sæti í röð hlýjustu ára.

1998 og 2005 hlýjust.

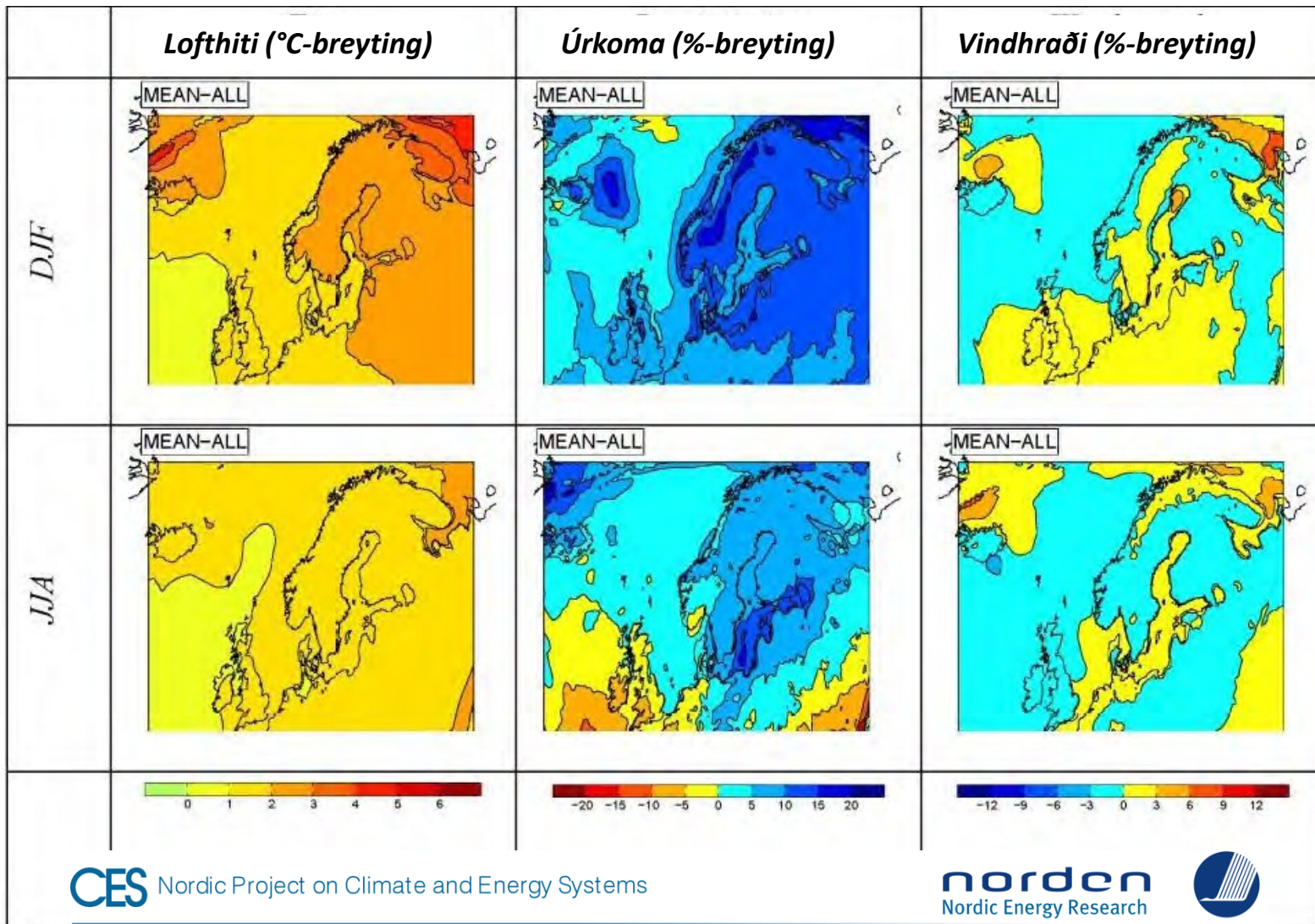
**CRU: Áratugurinn 2001-2010 var 0.44°C hlýrri en 1961-1990
og 0.20°C hlýrri en 1991-2000.**

Hitafar á Íslandi 1840-2010, borið saman við meðalhita á norðurhveli.

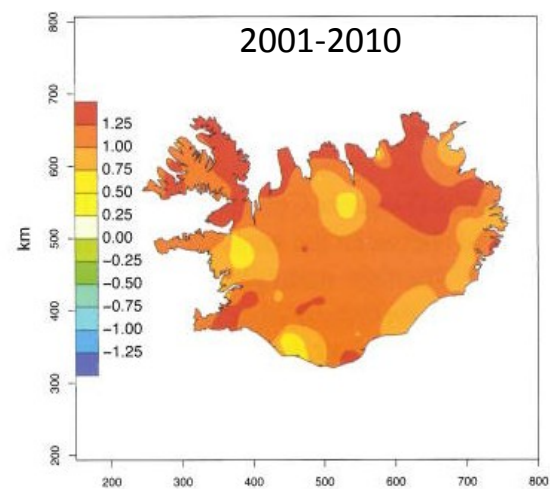
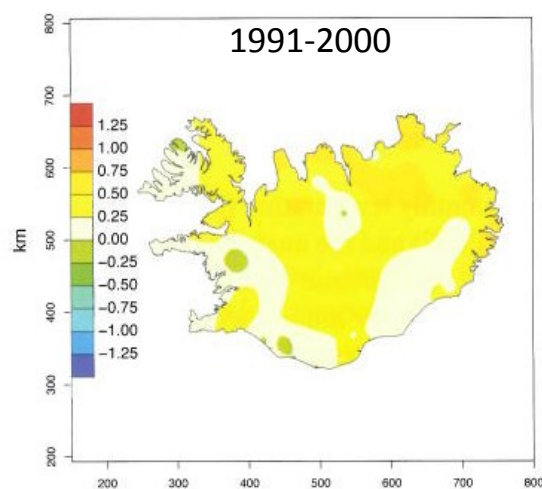
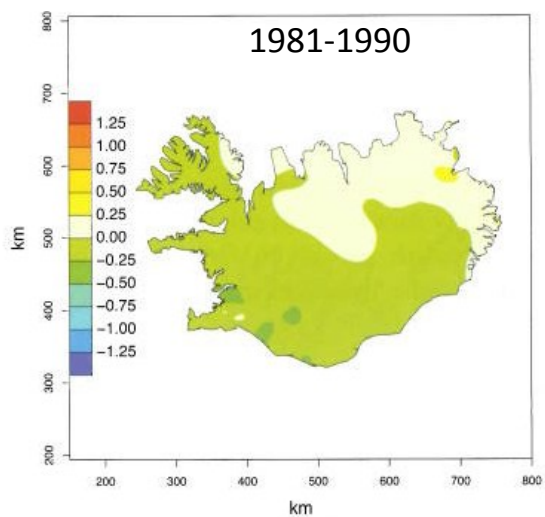
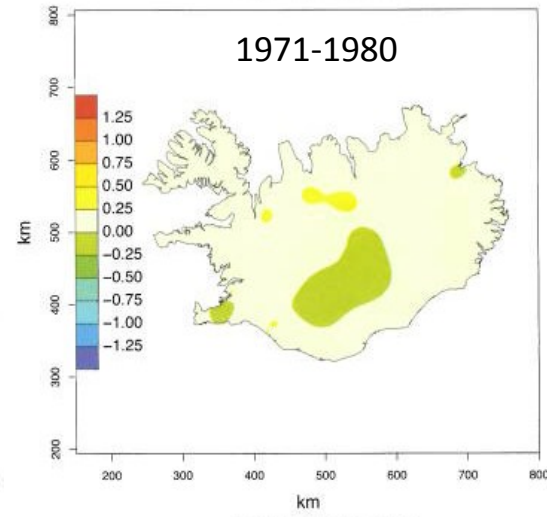
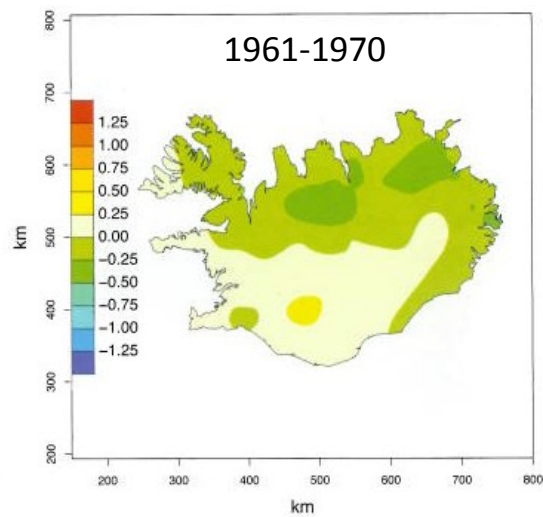
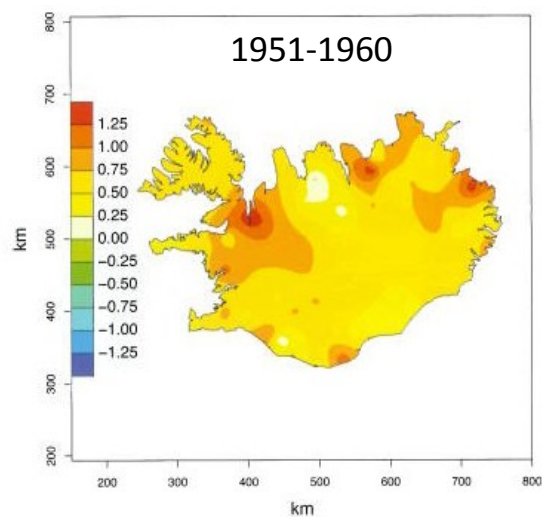
Sviðsmyndir gera ráð fyrir að hlýnun hérlendis á 21. öld verði að jafnaði 0.15-0.25°C á hverjum áratug.

Norðurlönd: Sviðsmynd um loftslagsbreytingar til 2021-2050

Reiknuð breyting á lofthita, úrkomu og vindhraða í Norður-Evrópu milli tímabilanna 1961-1990 og 2021-2050. Sýnt er meðaltal 15 loftslagslíkana. Sjá litakvarða neðan við myndirnar. Efri myndir sýna **vetrarmeðaltal (DJF)**, þær neðri **sumarmeðaltal (JJA)**.

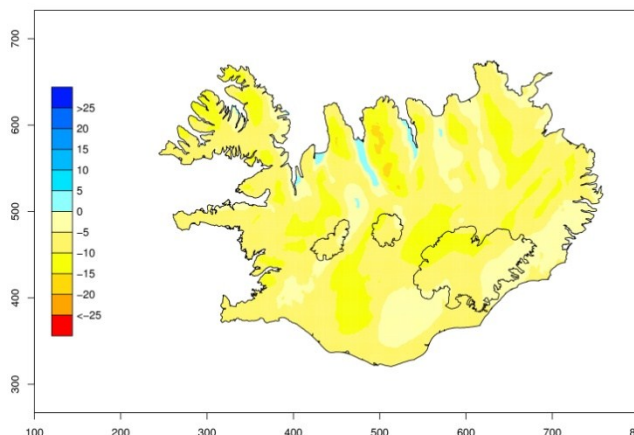
Meðalhitavik 6 áratuga frá meðaltali staðaltímabilsins 1961-1990

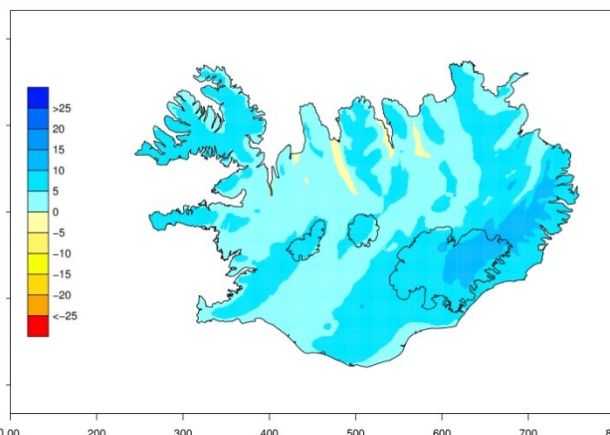

Úrkomufrávik frá meðaltalinu 1961-1990 (%)

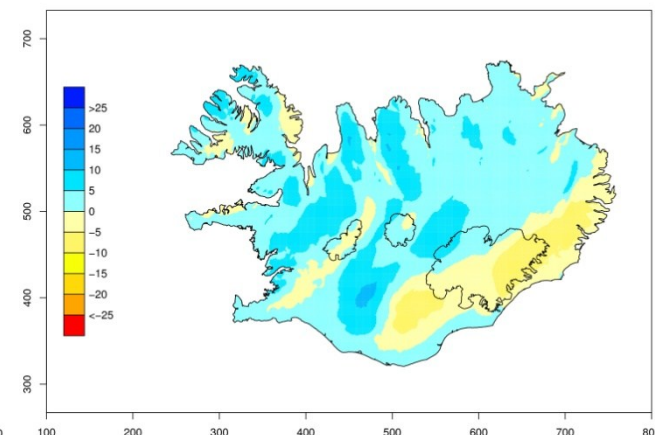
1961-1970 precipitation anomaly in % relative to 1961-1990

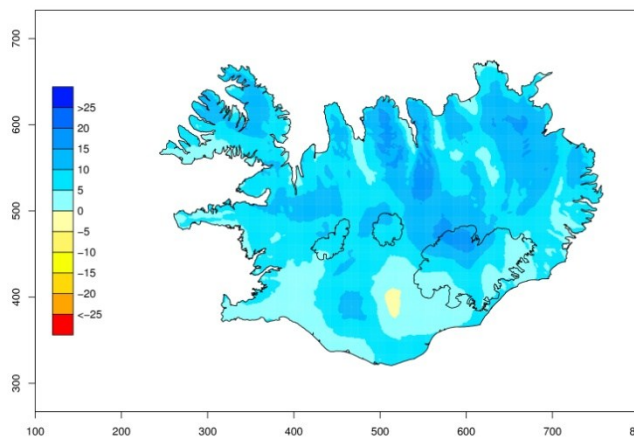
1971-1980 precipitation anomaly in % relative to 1961-1990

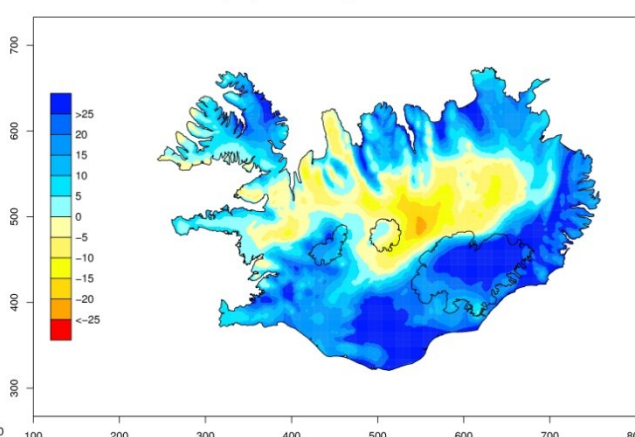
1981-1990 precipitation anomaly in % relative to 1961-1990

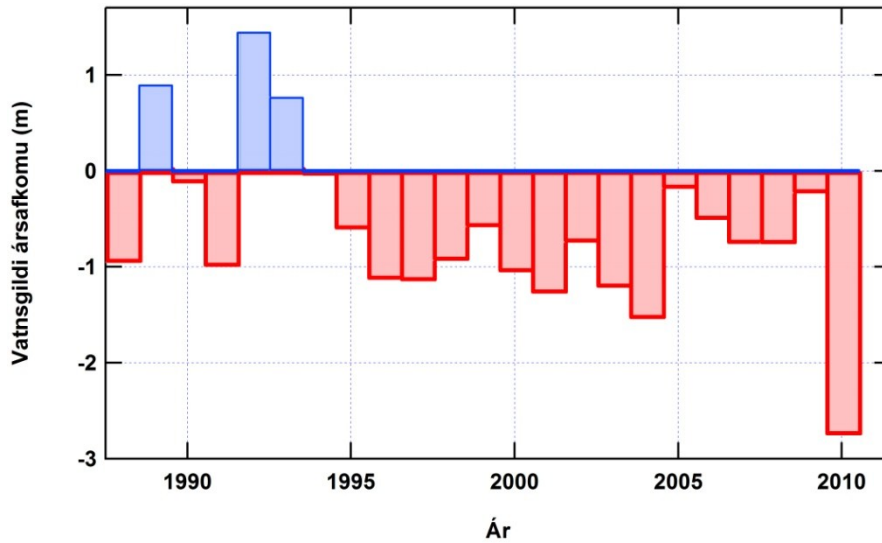
1991-2000 precipitation anomaly in % relative to 1961-1990

2001-2006 precipitation anomaly in % relative to 1961-1990

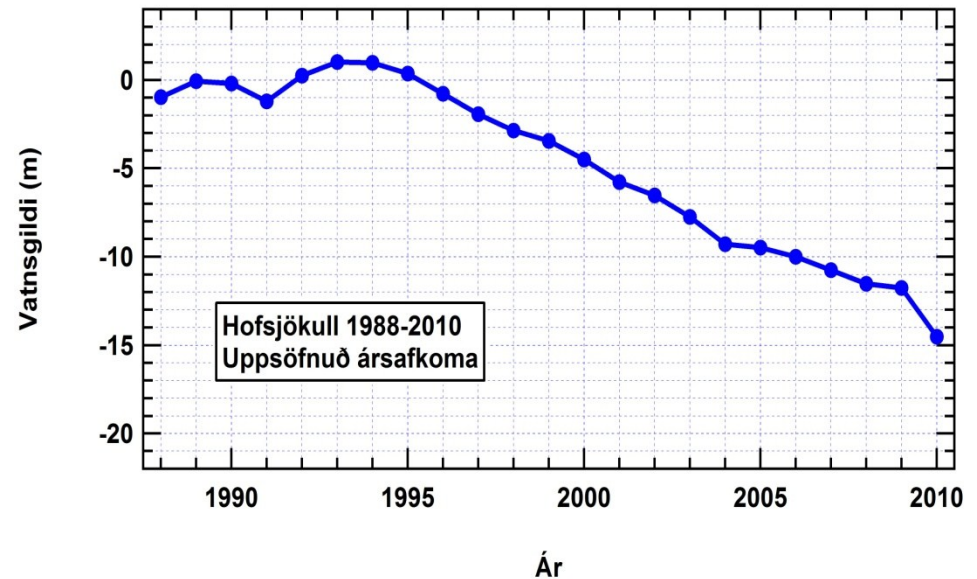

Jöklar á Íslandi hafa rýrnað hratt frá árinu 1995:

Hofsjökull:
Meðal-afkoma hvers árs 1988-2010
(vatnsgildi)

Uppsöfnun afkoma 1988-2010

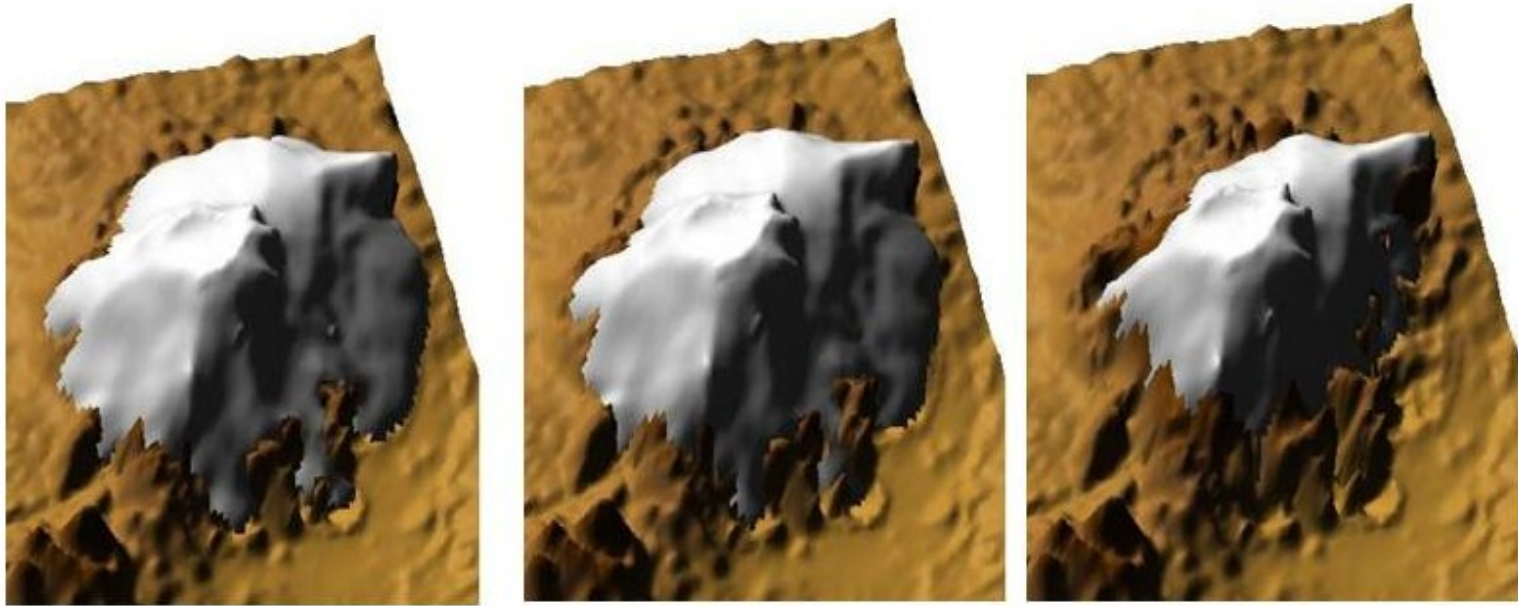
Rýrnun Hofsjökuls 1995-2010:

Svæði	Meðal-ársafkoma 1995-2010	Rýrnun 1995-2010
Sátujökull (80 km ²)	÷1.0 m vatnsgildi	÷2 km ³
Þjórsárjökull (230 km ²)	÷0.8 m vatnsgildi	÷5 km ³
Blágnípujökull (50 km ²)	÷0.9 m vatnsgildi	÷1 km ³

Samtals: ÷ (8 ± 2) km³ ==> um 20 km³ af Hofsjökli í heild (10%)

Rýrnun Hofsjökuls á 21. öld – nýjustu niðurstöður líkanreikninga út frá sviðsmyndum loftslagsbreytinga

1990

2050

2100

Rúmmál 100%

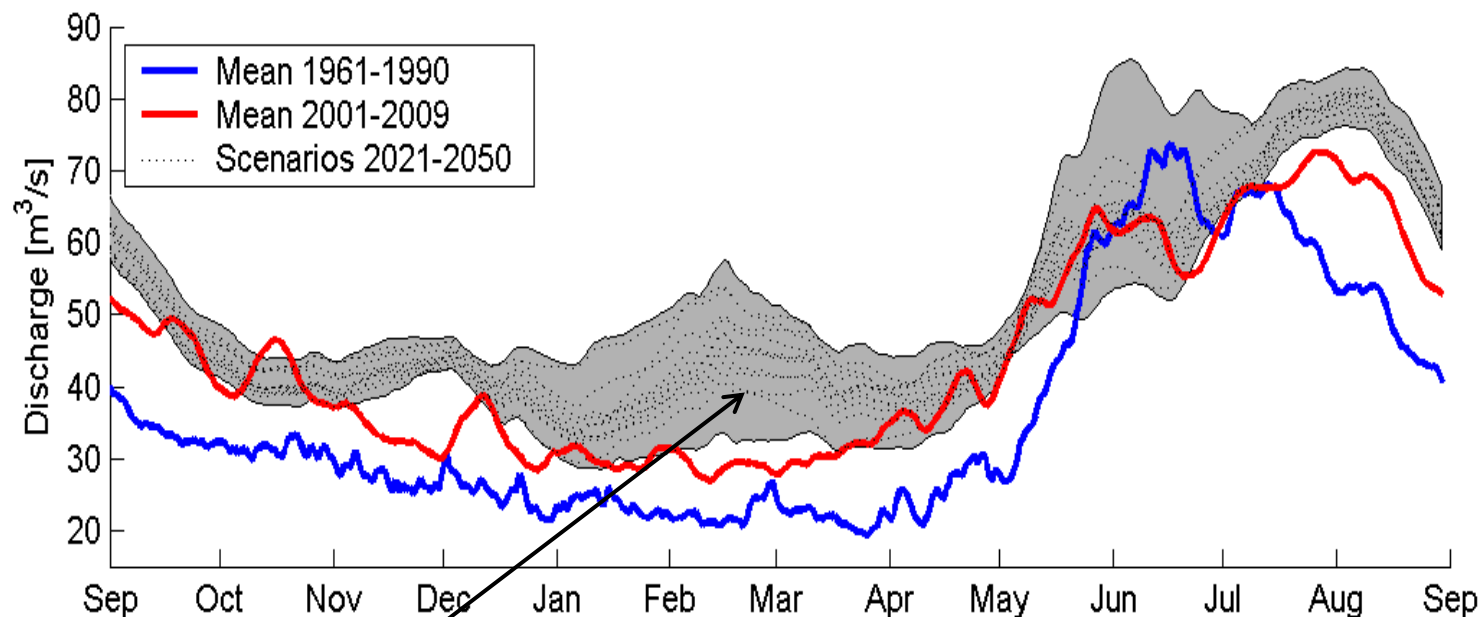
80%

40%

Lögun jökulsins, útlínur og rúmmál árið 1990 eru notuð við upphaf reiknitímabils og myndirnar í miðju og t.h. sýna reiknað ástand hans árin 2050 og 2100.

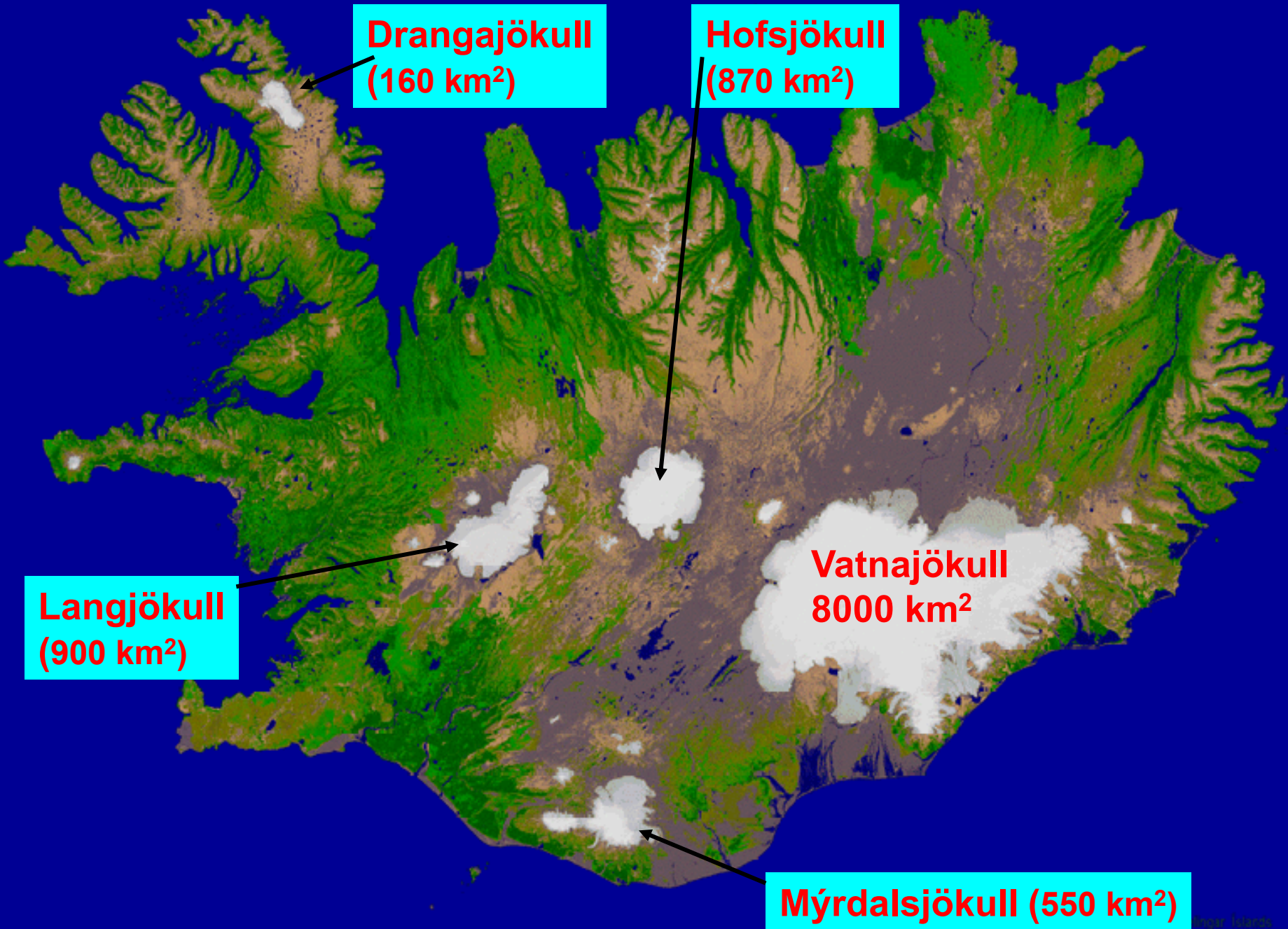
Þvermál Hofsjökuls (2010): 40 km. Flatarmál: 850 km². Rúmmál: 200 km³.

Afrennslisbreytingar á Íslandi

Austari Jökulsá í Skagafirði: Mælt meðalrennsli 1961-1990
Mælt meðalrennsli 2001-2009

Reiknað meðalrennsli 2021-2050, byggt á sviðsmyndum um úrkomu og afrennsli frá Hofsjökli. Með óvissumörkum.

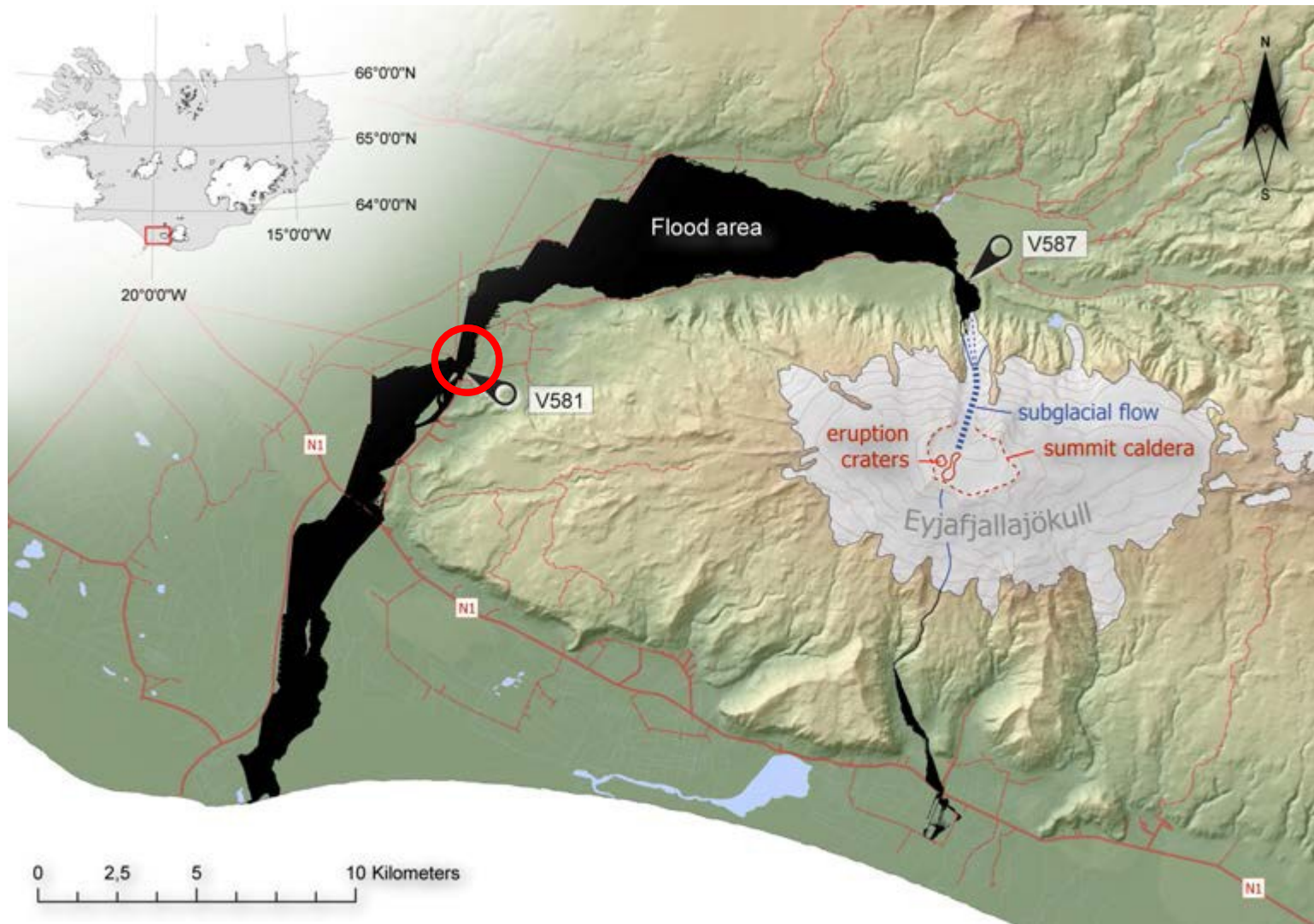
Drangajökull
(160 km²)

Hofsjökull
(870 km²)

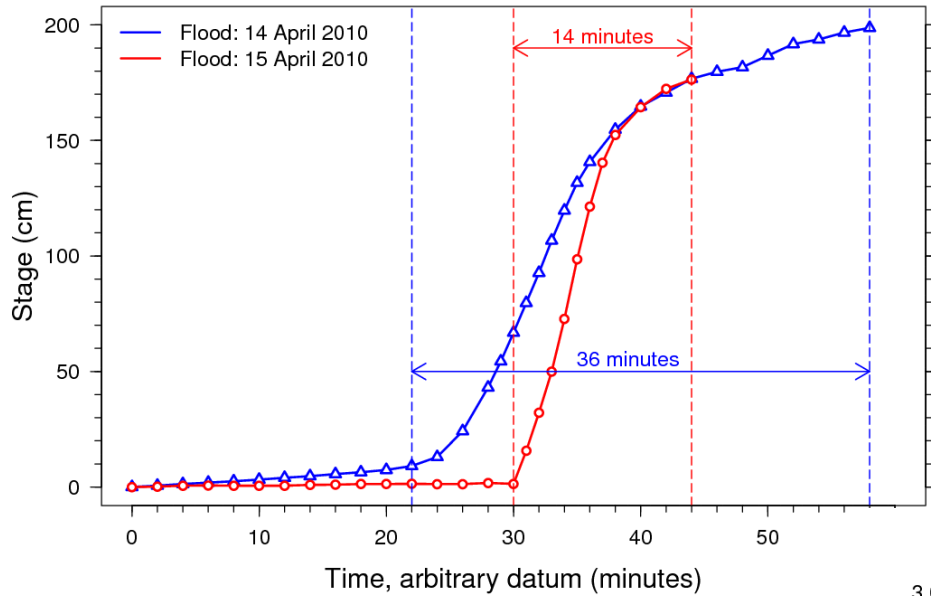
Langjökull
(900 km²)

Vatnajökull
8000 km²

Mýrdalsjökull (550 km²)

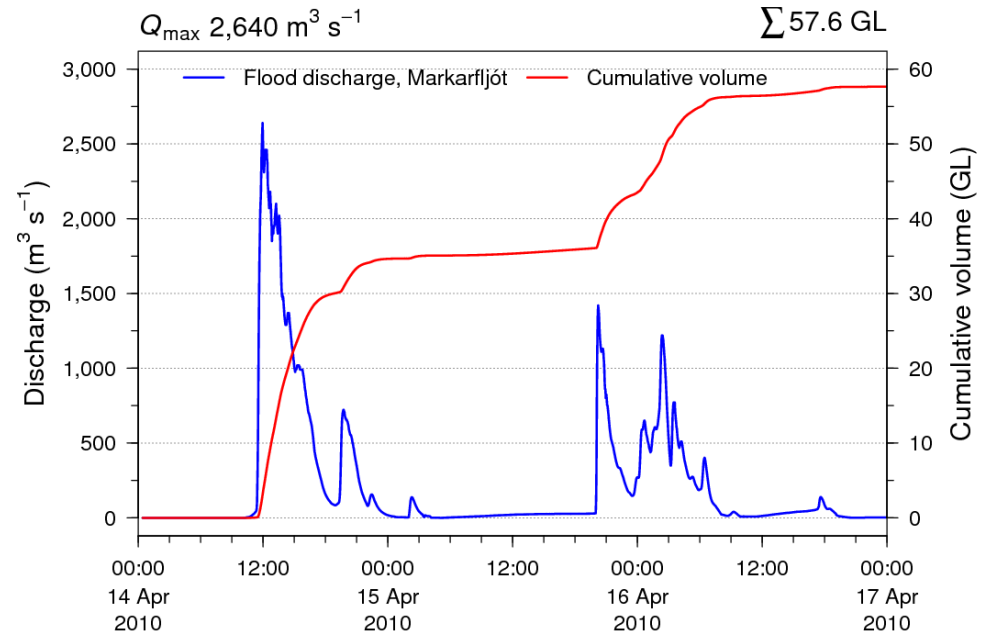

**Flóð vegna gossins úr toppgíg Eyjafjallajökuls 2010.
Mæling náðist á gömlu Markarfljótsbrúnni.**

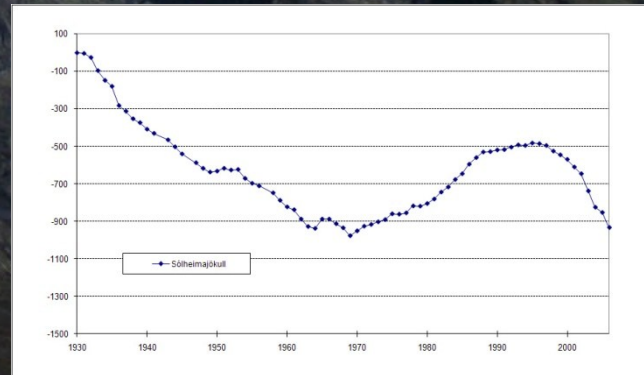
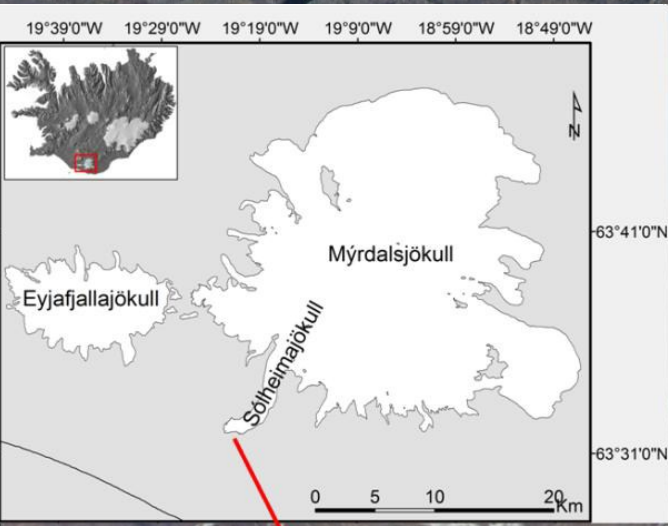
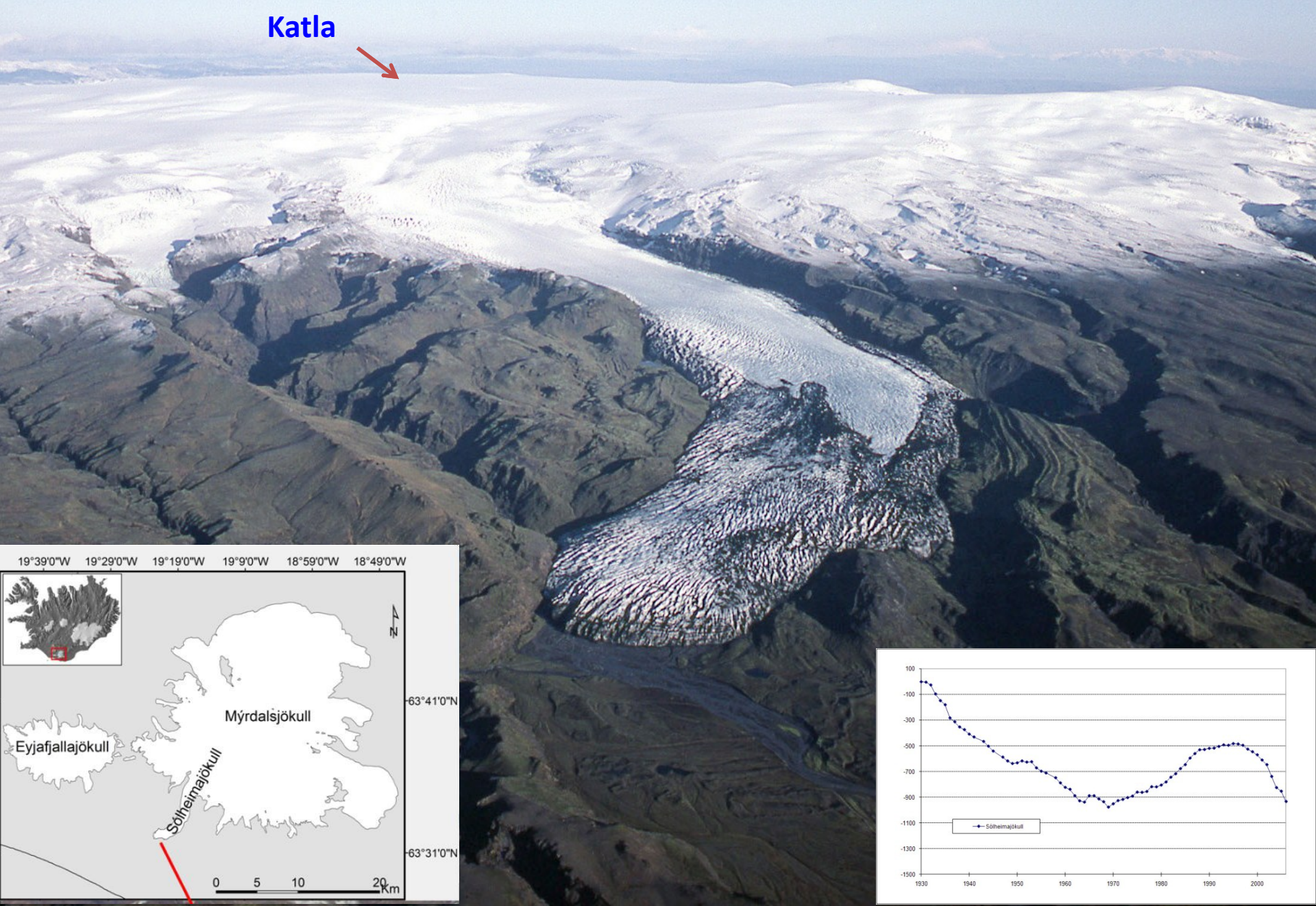
Snögg aukning vatnshæðar í tveim flóðtöppum hlaupanna úr Gígjökli niður í Markarfljót.

Flóðtöpparnir 14. og 15. apríl 2010 og uppsafnað hlauprennsli.

Katla

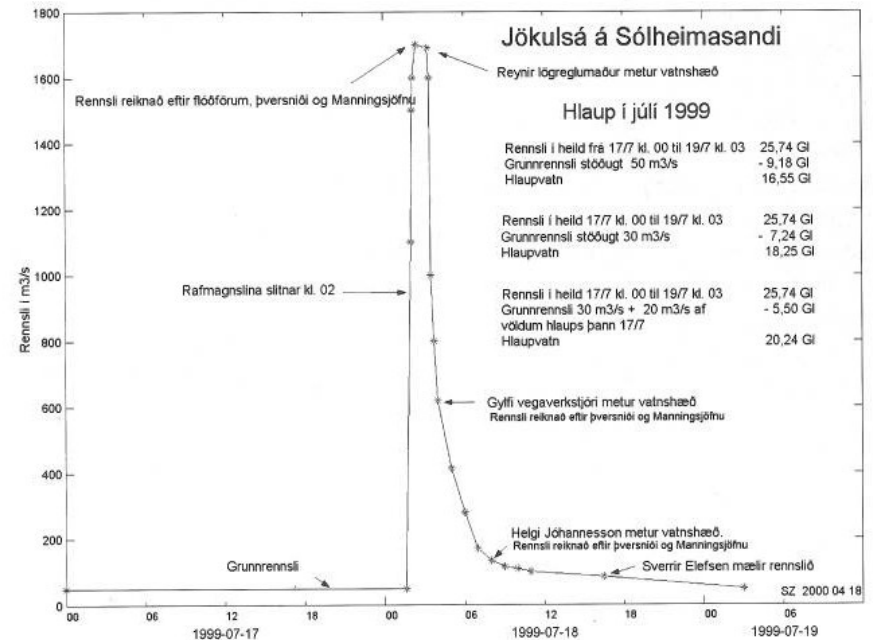
Sólheimajökull – mynd frá 1985

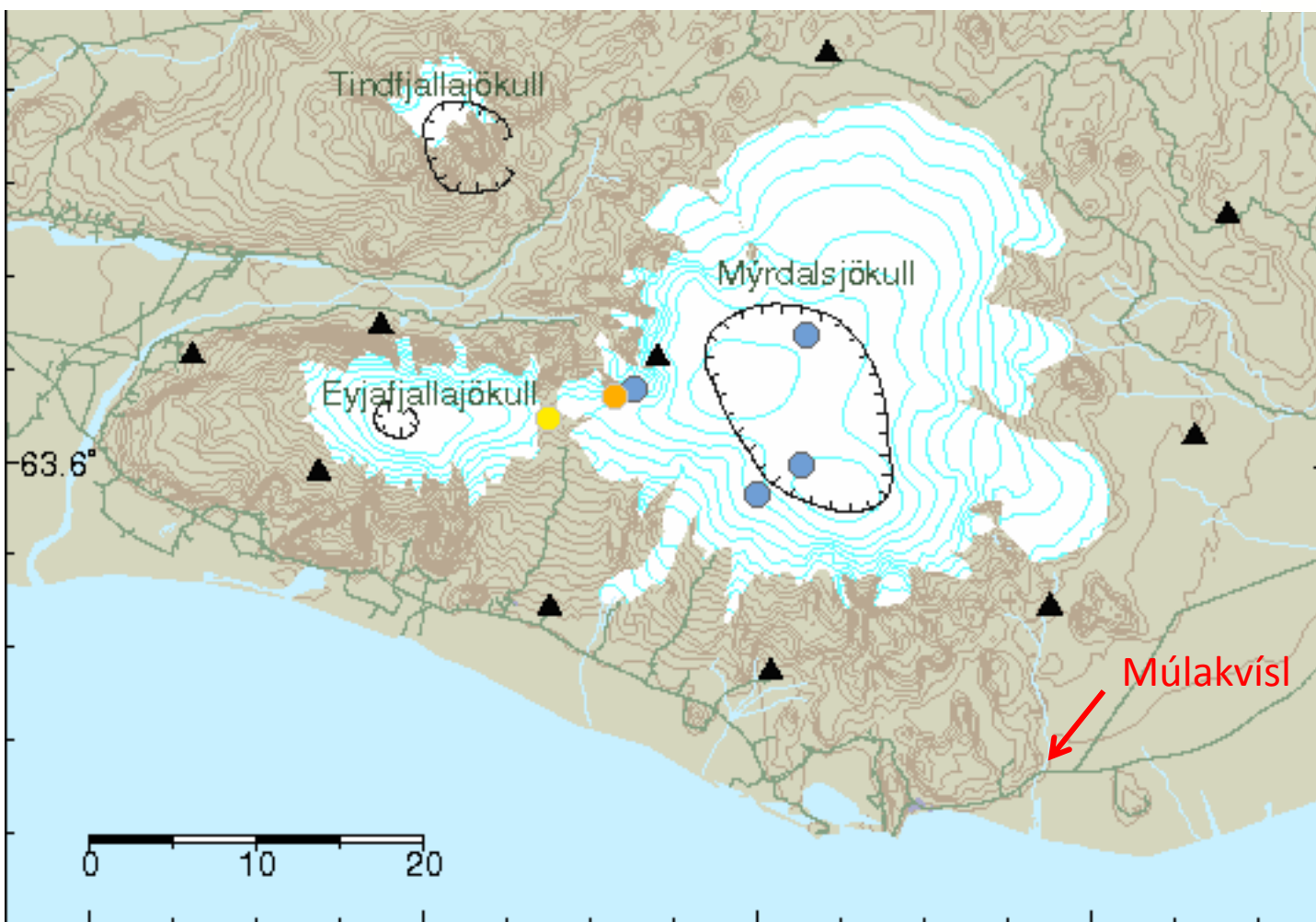
Jökulsá á Sólheimasandi eftir hlaupið aðfaranótt 18. júlí 1999

Sporður Sólheimajökuls eftir hlaupið

Hlaupvatn áætlað 20 GI (20 milljón m³)

Snöggt hlaup kom í Múlakvísl aðfaranótt 9. júlí 2011

© Einar Ragnar 2011 - eirasi.net

Brúin á Múlavísl farin 9. júlí 2011

© Einar Ragnar 2011 - eirasi.net

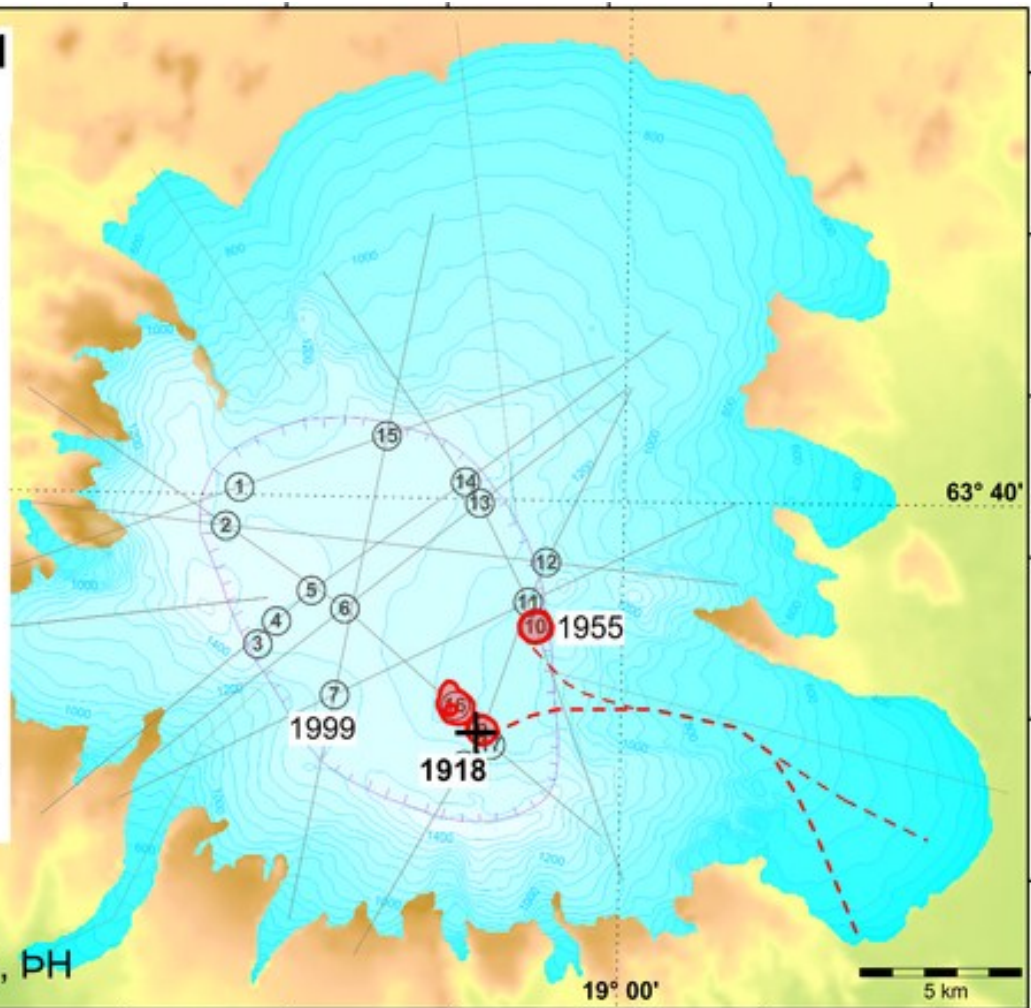
Flóðið svipti burt vatnshæðarmæli á brúnni

Umbrot í Kötlu, 9. júlí 2011

Snemma að morgni laugardagsins 9. júlí kom snögg hlaup undan Kötlujökli og tók af brúna á Múlakvísl. Athuganir úr þyrlu Landhelgisgæslunnar sýna að umbrotin voru í suðurhluta Kötluöskjunnar, á svipuðum stað og gaus 1918. Mesta sigið er í katli nr. 16, en þar hefur botninn hrunið saman innan stærri sigdældar. Ketill 9 hefur einnig sigið, auk þess sem eitthvert vatn hljóp undan katli 10 í norðurhluta Kötlujökuls.

Mikil bráðnun hefur orðið undir katli 16, enda hefur hann fallið saman í miðju. Nærtækasta skýringin virðist vera að smágos hafi orðið undir jöklinum (undir katli 16).

Á kortinu eru merktir upptakastaðir hlaupa sem urðu í maí 1955 og júlí 1999. Þau hlaup voru mjög svipuð því sem varð 9. júlí.

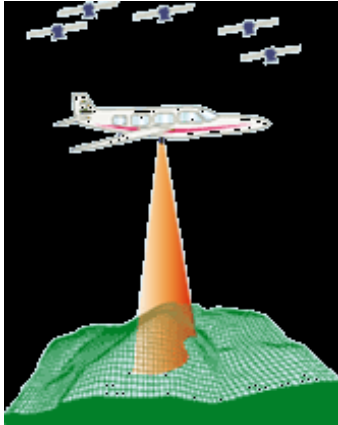

Fljótlega varð ljóst að hlaupið átti upptök sín í lónum undir þekktum sigkötlum á yfirborði Mýrdalsjökuls.

Endurteknar **LIDAR-mælingar** á yfirborði jökulsins í ágúst 2010 og ágúst 2011 gerðu kleift að meta heildarrúmmál hlaupvatnsins.

Kortlagning yfirborðs jökla á Íslandi með LIDAR-tækni

Samvinnuverkefni Veðurstofu Íslands og Jarðvísindastofnunar HÍ með stuðningi ýmissa sjóða, m.a. Rannsóknasjóðs Vegagerðarinnar
Verkefnisstjóri: Dr. Tómas Jóhannesson (VÍ)

LIDAR = Laser Induced Detection and Ranging

Mælingin fer að öllu leyti fram úr flugvél.
Samanburðarmælingar með GPS tækjum á
völdum stöðum á jörðu niðri.

Fram til þessa hafa kort af yfirborði jökla á Íslandi byggst á mælingum með mismunandi aðferðum, sem fram hafa farið á löngu tímabili. Skekkjur í hæðalínunum hafa jafnvel numið tugum metra á hinum eldri kortum.

Jöklar rýrna nú ört og er því mikil þörf á nákvæmum mælingum, sem nýtast við mat á núverandi rúmmáli jöklanna og til samanburðar á komandi áratugum.

Verkefninu var hleypt af stökkunum á Alþjóðaári heimskautanna 2007-2008 (International Polar Year) og mælingum lauk sumarið 2012.

Jökulyfirborð mælt með leysigeislum, sem skotið er úr tæki um borð í flugvél.

Flogið er í um 2500 m hæð og er breidd geislans um 1800 m.

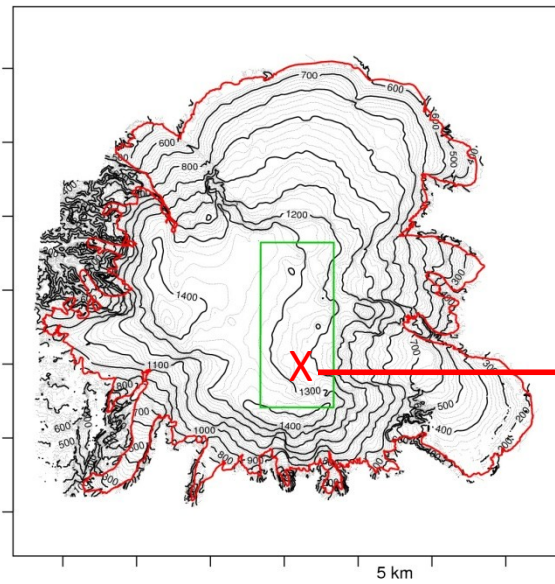
Mikill fjöldi geisla endurvarpast frá yfirborði og út frá ferðatíma geislanna má reikna hæð yfirborðs.

1 mæling á hverja 3 m².

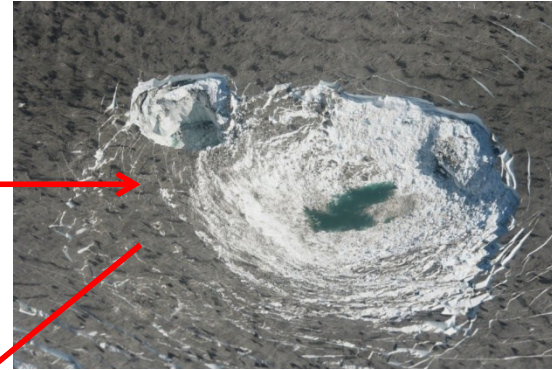
Hæð flugvélar nákvæmlega mæld með GPS tækni.

Skekkja í mælingu á hæð jökulyfirborðs er innan við **0.5 m**.

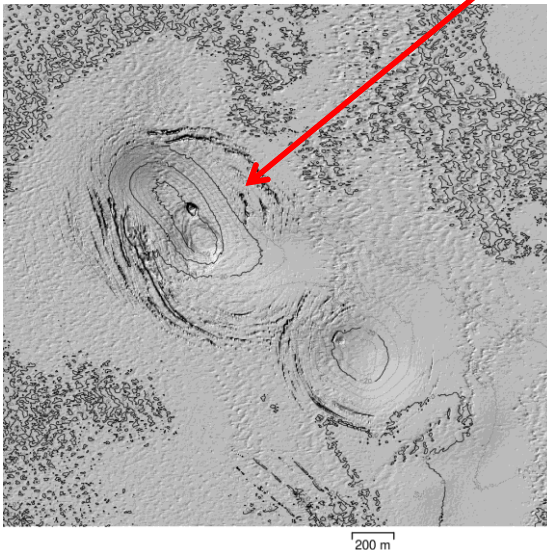

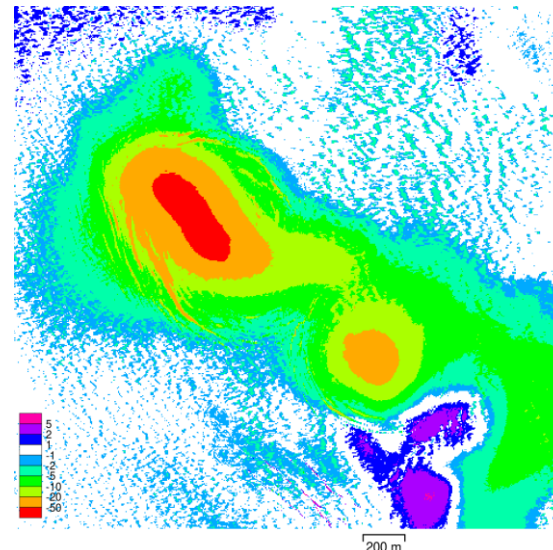
**Svæðið, sem mælt var 2010
og endurmælt 2011**

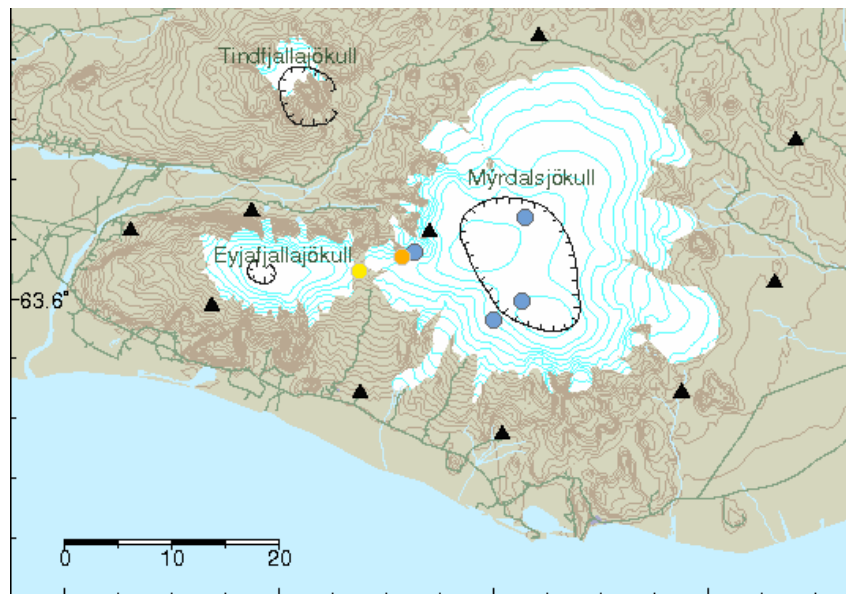
**Hrunketill, sem myndaðist
á yfirborði við hlaupið**

Skyggð LIDARmynd (hæðarlíkan)

Hæðarbreyting yfirborðs við hlaup

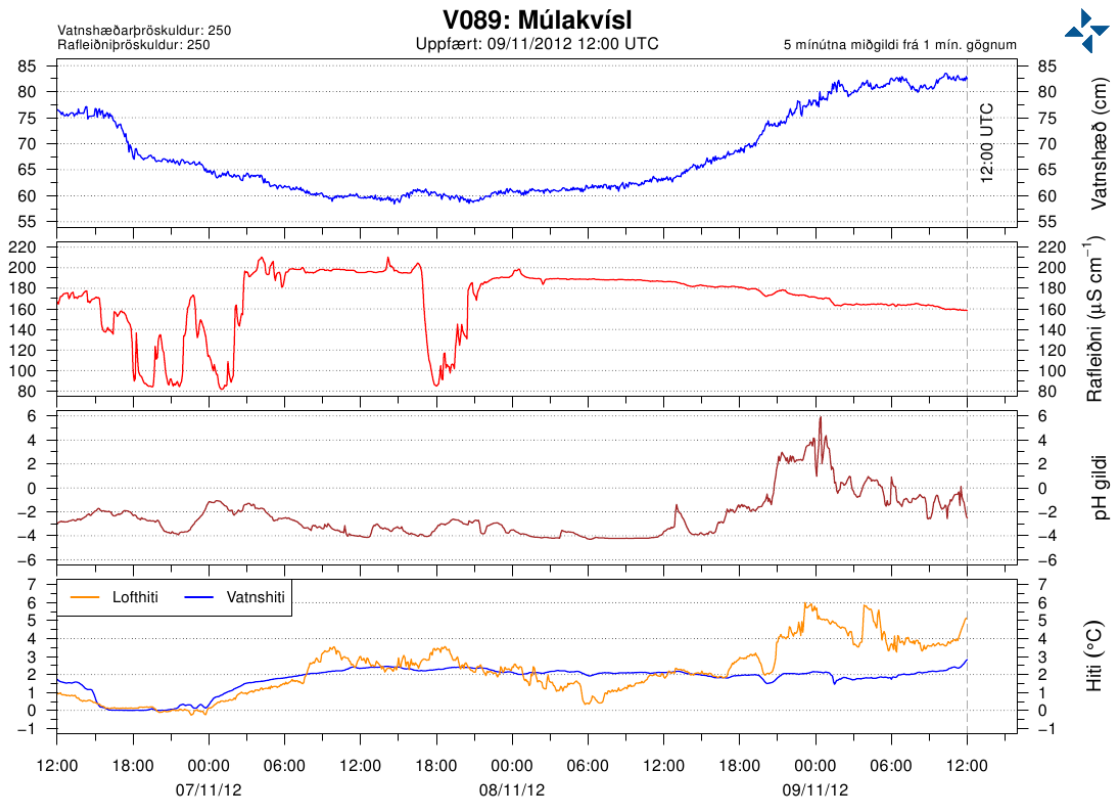

Heildarrúmmál Múlakvíslarhlaupsins var metið rúmar 40 milljónir rúmmetra (40 GI) út frá mældri lækun jökulyfirborðs yfir kötlunum og nágrenni.

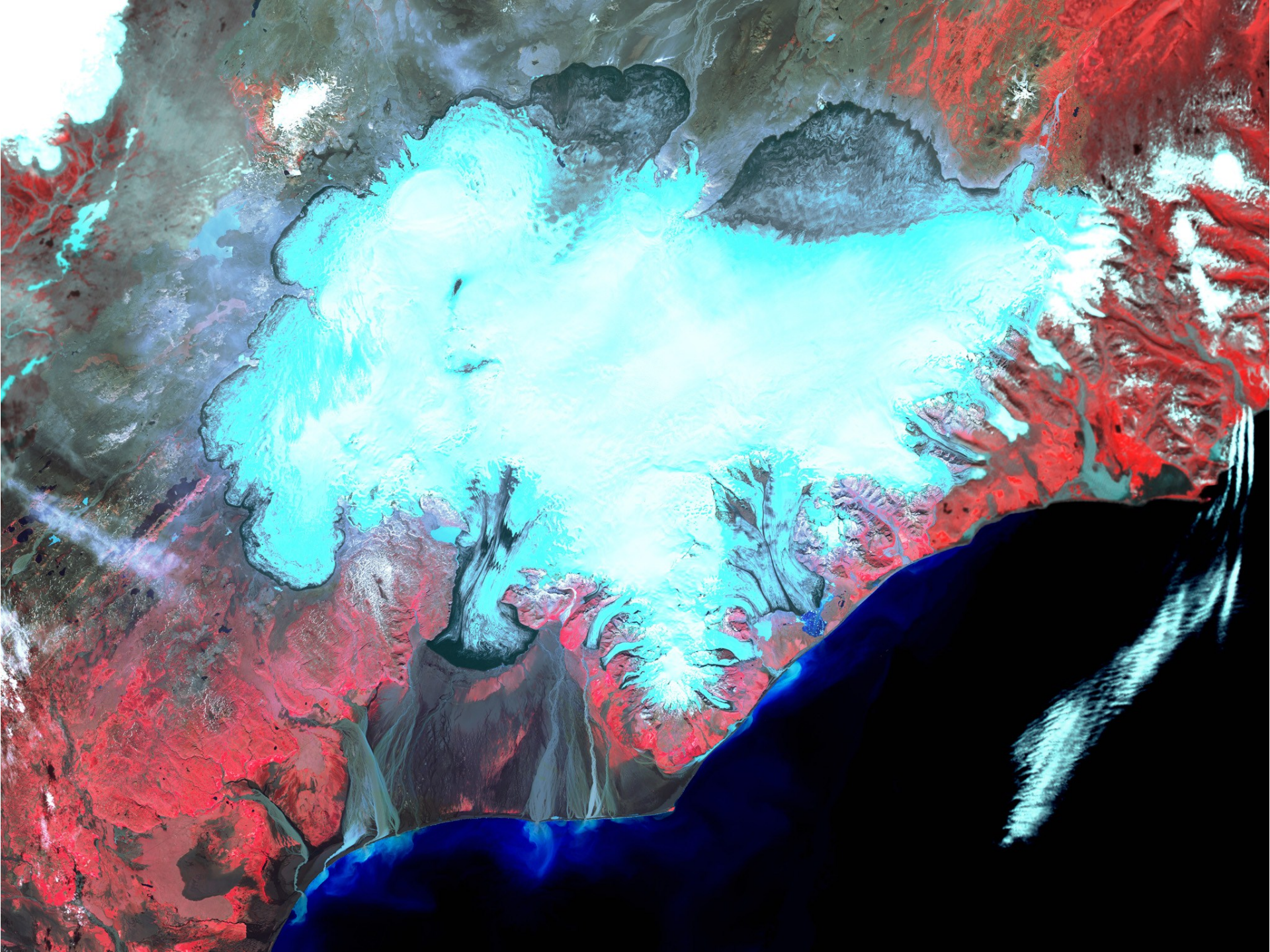
Veðurstofan rekur nú tvo vatnshæðar- og leiðnimæla við Múlakvísl. Gögn má skoða í rauntíma auk mynda úr vefmyndavélum.

Síritandi GPS-stöðvar í símasambandi voru settar upp í tveim Kötlukötlum fyrr á þessu ári.

Einnig er stöðugt er fylgst með jarðskjálftum og óróa á svæðinu.

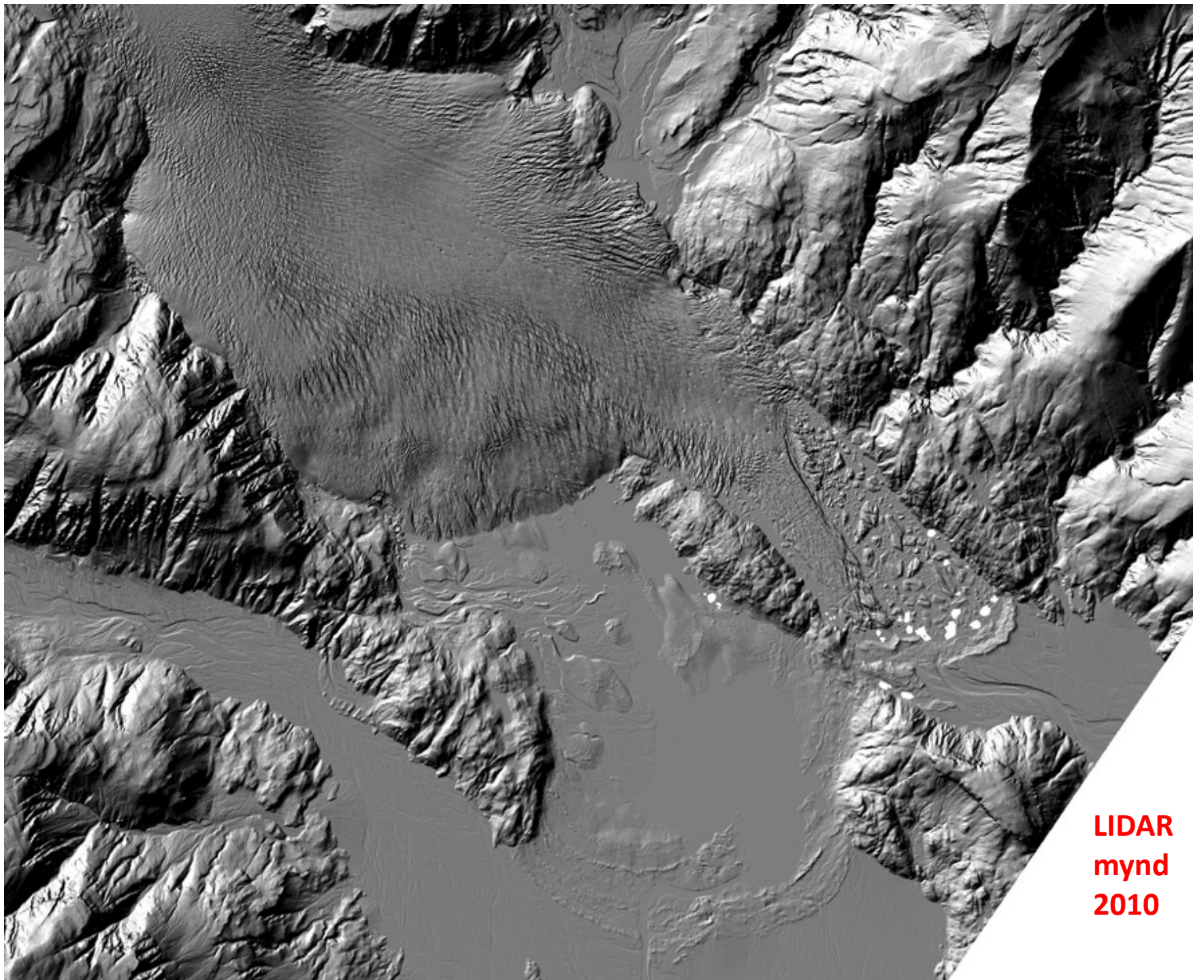
Vöktun Múlakvíslar

Myndin er tekin 2002. Árið 2008 hætti vatn að renna í Austurfljót og rennsli undan jökli færðist í lónið framan við Svínafellsjökul og úr því í Suðurfljót.

**LIDAR
mynd
2010**

N

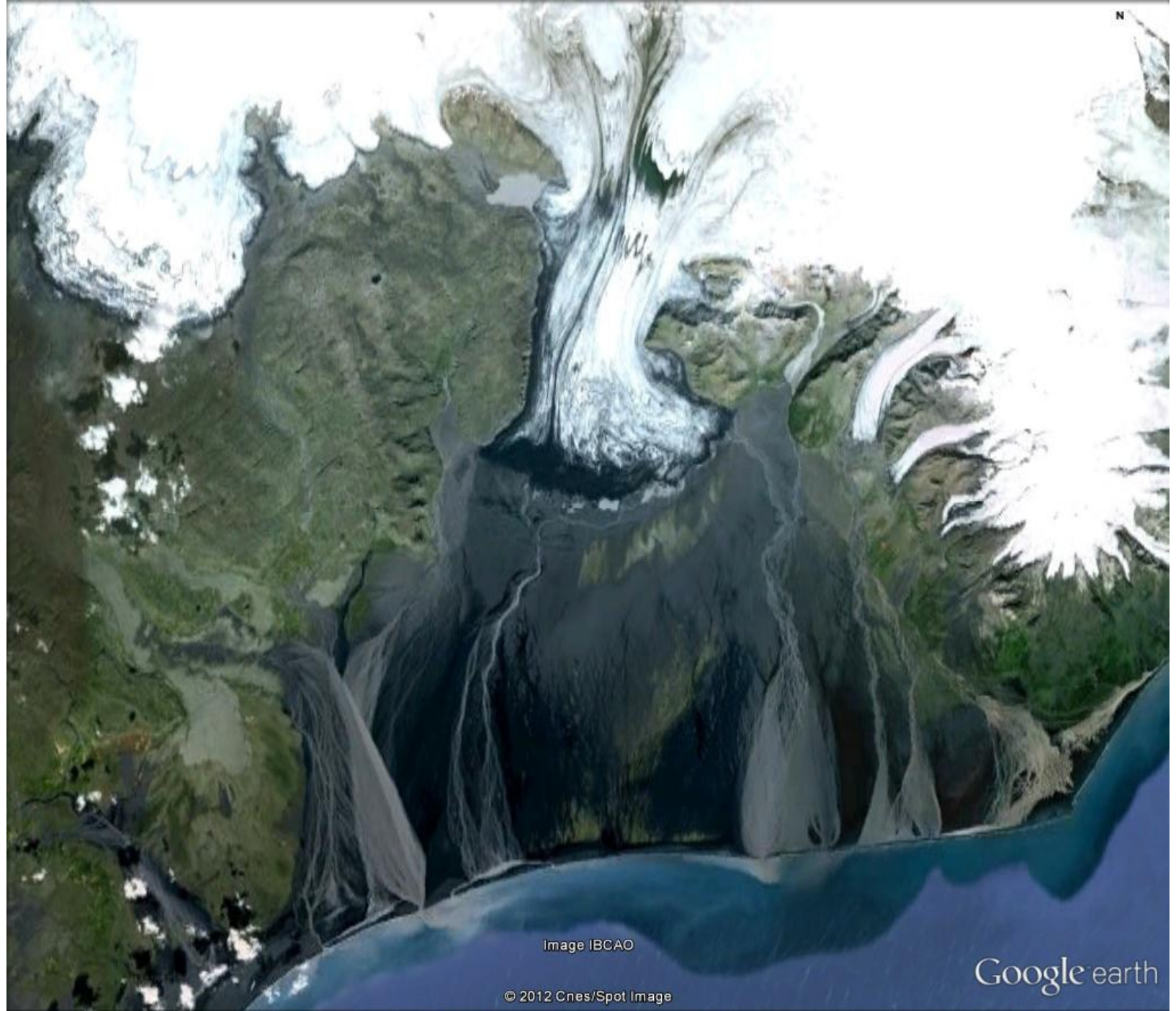

Image IBCAO

Google earth

© 2012 Cnes/Spot Image

63°58'41.56" N 17°16'37.57" W elev 111 m

Eye alt 65.79 km

N

Google earth

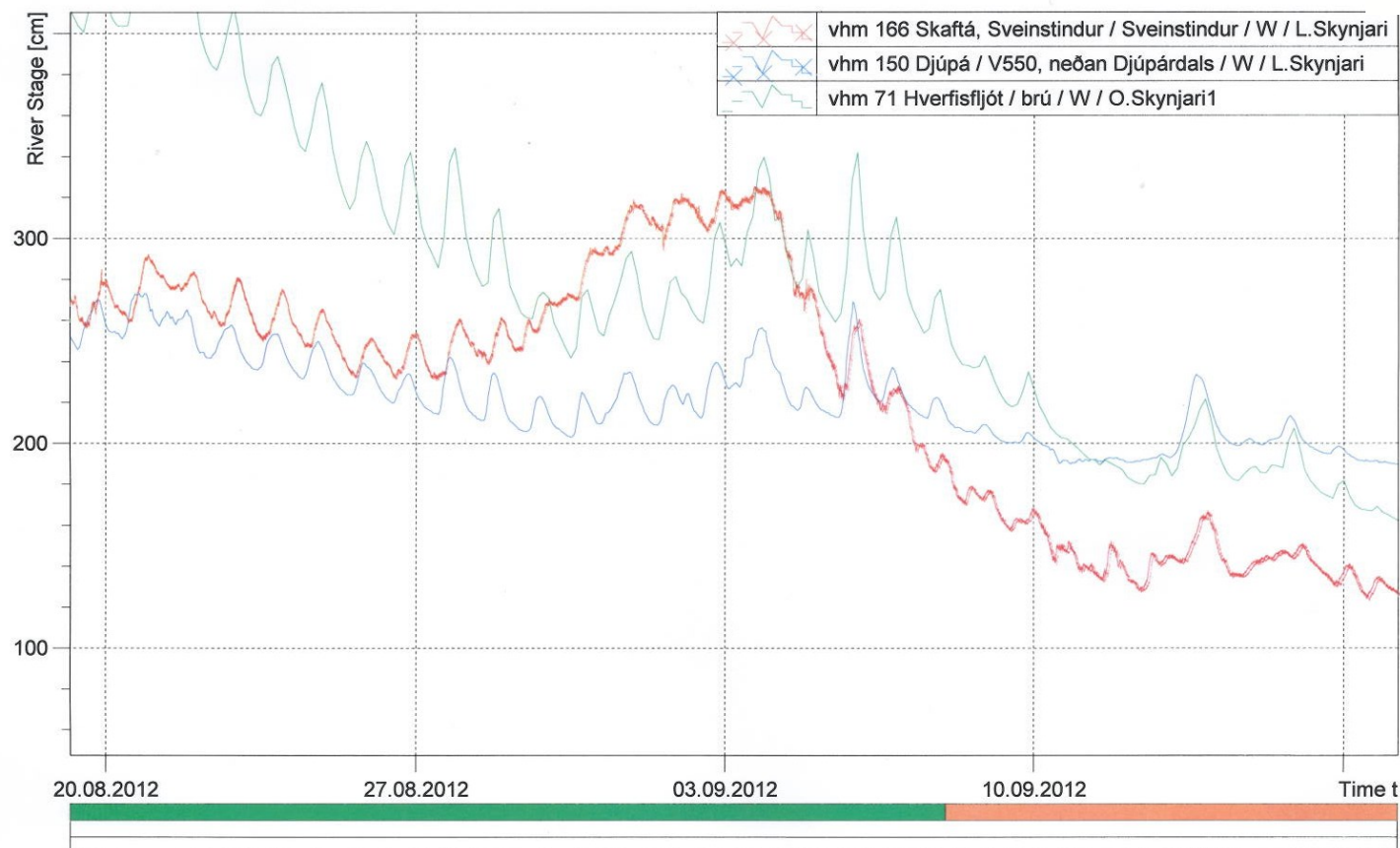
© 2012 Cnes/Spot Image

64°05'42.10" N 17°49'49.16" W elev 671 m

Eye alt 35.14 km

Upptakasvæði
Skaftár

Upptakasvæði
Hverfisfljóts

Lítið hlaup í Skaftá (úr Vestari Skaftárvatni) í septemberbyrjun 2012. Hugsanlegt að hluti hlaupvatnsins hafi farið í Hverfisfljót.

**Þökk fyrir
áheyrnina!**

26 13:58